

**O'ZBEKISTONDA TRANSPORT TIZIMINING RIVOJLANGANLIK
DARAJASI VA UNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI**

Davronova Ferangiz Shavkat qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti

*Aniq va tabiiy fanlar fakulteti, Geografiya va iqtisodiy bilim
asoslari yo'nalishi 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: *O'zbekiston transport tizimi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Transport tizimi nafaqat yuk va yo'lovchilarni tashishda, balki mamlakat ichidagi va xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning geografik joylashuvi uni transport yo'laklari kesishgan nuqtada joylashgan davlat sifatida ajratib turadi. Mamlakat Markaziy Osiyo mintaqasida joylashgan bo'lib, u nafaqat ichki, balki mintaqaviy va global transport aloqalarida ham muhim o'rin tutadi.*

Kalit so'zlar: *O'zbekiston transport tizimi, temir yo'l, havo va dengiz transporti, iqtisodiy rivojlanish, iqtisodiyot.*

O'zbekiston transport tizimi yo'l, temir yo'l, havo va dengiz transporti turlaridan iborat. Har bir transport turi o'zining xususiyatlari va afzalliklariga ega. Yo'l transporti mamlakat ichida eng keng tarqalgan transport turi bo'lib, u shaharlararo va shahar ichidagi yuk va yo'lovchi tashishda muhim rol o'ynaydi. Mamlakatda avtomobil yo'llari tarmog'i kengaymoqda va yangilanmoqda, bu esa transport harakatining samaradorligini oshirishga yordam bermoqda. Temir yo'l transporti ham O'zbekiston transport tizimida muhim o'rin tutadi. Temir yo'l tarmog'i mamlakatning turli hududlarini bog'laydi va yuk tashish uchun qulay sharoitlar yaratadi. Temir yo'l orqali yuk tashish yo'nalishlari iqtisodiy jihatdan samarali bo'lib, ularning narxi yo'l transportiga nisbatan pastroqdir. Bu esa yuk tashish jarayonini iqtisodiy jihatdan foydali qiladi. O'zbekiston temir yo'l tizimi rivojlanishi uchun ko'plab investitsiyalar jalb qilinmoqda va yangi texnologiyalar joriy etilmoqda.[1]

Havo transporti ham mamlakatda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning havo yo'nalishlari xalqaro aloqalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Toshkent, Samarqand, Buxoro va boshqa shaharlar xalqaro aeroportlarga ega bo'lib, bu shaharlar orqali mamlakatga kirish va chiqish imkoniyatlari yaratilgan. Havo transporti orqali yo'lovchilarni tez va qulay tashish mumkin, bu esa turizm sohasini rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekiston havo transporti sohasida ham yangi zamonaviy samolyotlar va texnologiyalarni joriy etmoqda. Suv transporti O'zbekiston uchun muhim, ammo kamroq rivojlangan transport turi hisoblanadi. Mamlakatda suv transporti asosan Amudaryo va Sirdaryo daryolari orqali amalga oshiriladi. Suv transporti yuk tashishda iqtisodiy jihatdan samarali bo'lishi mumkin, ammo daryolar bo'yicha transport yo'nalishlarining rivojlanishi va modernizatsiyasi zarur. Suv transportining rivojlanishi mintaqaviy savdo aloqalarini kuchaytirishi va yuk tashish xarajatlarini kamaytirishi mumkin. O'zbekiston transport

tizimining rivojlanishida hududiy xususiyatlar ham muhim rol o'ynaydi. Mamlakatning geografik joylashuvi, iqlimi va tabiiy resurslari transport tizimining shakllanishiga ta'sir qiladi. Masalan, O'zbekistonning janubi va sharqida tog'li hududlar mavjud bo'lib, bu yerda transport yo'llarini qurish va saqlash qiyinlashadi. Bunday hududlarda transport tizimini rivojlantirish uchun maxsus yechimlar va texnologiyalarni qo'llash zarur. Shuningdek, O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi transport tizimiga ta'sir qiladi. Mamlakatda sanoat va qishloq xo'jaligi rivojlanishi transport tizimiga talabni oshiradi. Yuk tashish va yo'lovchi tashish sohalarida talabning oshishi transport infratuzilmasini yanada rivojlantirishga olib keladi. O'zbekiston hukumati transport tizimini modernizatsiya qilish va rivojlantirish uchun ko'plab loyihalarni amalga oshirmoqda.[2]

Transport tizimining rivojlanishi bilan birga, ekologik masalalar ham e'tiborga olinishi kerak. Transport vositalarining ekologik xavfsizligini ta'minlash va chiqindilarni kamaytirish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish zarur. O'zbekiston transport tizimida ekologik toza transport vositalarini qo'llash, masalan, elektr transport vositalari va gaz bilan ishlaydigan avtomobillarni joriy etish, muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston transport tizimini rivojlantirish, mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish maqsadida muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon davomida bir qator innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalar qo'llanilmoqda, bu esa transport sohasini yanada samarali va raqobatbardosh qilishga yordam bermoqda. Birinchidan, raqamli texnologiyalar transport sohasida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Mobil ilovalar va onlayn tizimlar orqali yo'lovchilar uchun qulay xizmatlar taklif etilmoqda. Masalan, yo'lovchilar onlayn tarzda chipta sotib olish, transport harakatini kuzatish va boshqa xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda. Bu esa nafaqat vaqtni tejash, balki yo'lovchilarning umumiy tajribasini ham yaxshilashga yordam beradi. Ikkinchidan, intelligent transport tizimlari (ITS) joriy etilishi yo'l harakatini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tizimlar yo'l harakati ma'lumotlarini real vaqt rejimida yig'ish va tahlil qilish imkonini beradi. Buning natijasida, yo'l harakati xavfsizligini oshirish, tirbandliklarni kamaytirish va transport harakatini samarali boshqarish mumkin bo'ladi. ITS yordamida yo'lovchilar va yuk tashuvchilar uchun transport xizmatlari yanada qulay va xavfsiz bo'ladi.[3]

Yuqori tezlikdagi temir yo'l loyihalari ham O'zbekiston transport tizimini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Mamlakat ichidagi va xalqaro transportni tezlashtirish maqsadida yuqori tezlikdagi temir yo'l yo'nalishlari qurilishi rejalashtirilmoqda. Bu loyiha, nafaqat yo'lovchilar uchun, balki yuk tashish jarayonlarini ham tezlashtirishga xizmat qiladi, bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Ekologik transport vositalarini rivojlantirish ham muhim yo'nalishlardan biridir. O'zbekistonda elektr transport vositalari va gaz bilan ishlaydigan avtomobillarni rivojlantirishga e'tibor qaratilmoqda. Bu tashabbuslar atrof-muhitni muhofaza qilish va energiya samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, ekologik transport vositalarining joriy etilishi, jamoat transportida ham ekologik toza variantlarni taklif etishga imkon yaratadi. Transport va logistika sohasida yangi markazlar

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

va terminal inshootlarini qurish orqali yuk tashish jarayonlarini optimallashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy logistika markazlari, yuklarni tez va samarali ravishda yetkazib berish imkoniyatini yaratadi. Bu esa O'zbekistonni mintaqaviy savdo markaziga aylantirishga yordam beradi. Xalqaro hamkorlik ham transport tizimini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston transport sohasida xalqaro tajribalarni o'rganish va global transport tarmoqlariga integratsiya qilishga qaratilgan loyihalarni amalga oshirmoqda. Bu orqali mamlakat transport tizimi yanada zamonaviy va raqobatbardosh bo'lishi mumkin. Avtonom transport vositalarini joriy etishga qaratilgan tadqiqotlar ham olib borilmoqda. Avtonom transport, kelajakda transport tizimining samaradorligini oshirish va yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynashi kutilmoqda. Bu innovatsiyalar, transport sohasida yangi imkoniyatlar yaratadi va yo'lovchilar uchun qulayliklarni oshiradi.[4]

Transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish ham muhim yo'nalish hisoblanadi. Yo'l va ko'priklar kabi transport infratuzilmasini yangilash va modernizatsiya qilishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa transport harakatining xavfsizligini oshirish, vaqtni tejash va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Umuman olganda, O'zbekiston transport tizimini rivojlantirishda qo'llanilayotgan innovatsiyalar, mamlakatning iqtisodiy o'sishini ta'minlash va xalqaro savdo aloqalarini kengaytirishga xizmat qiladi. Ushbu jarayon, nafaqat transport sohasini modernizatsiya qilish, balki barcha sohalarda raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston transport tizimi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir transport turi o'zining afzalliklari va xususiyatlariga ega bo'lib, ularning rivojlanishi mamlakatning ichki va xalqaro aloqalarini kuchaytiradi. Hududiy xususiyatlar, iqtisodiy rivojlanish va ekologik masalalar transport tizimini shakllantirishda muhim omillardir. O'zbekiston transport tizimini rivojlantirish uchun ko'plab investitsiyalar va innovatsion yechimlar zarur, bu esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamatov, A. (2020). "O'zbekiston transport tizimi: muammolar va rivojlanish istiqbollari". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi.
2. Karimov, Sh. (2019). "Transport va logistika: O'zbekistondagi rivojlanish jarayonlari". Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti.
3. Tadjiev, R. (2021). "O'zbekiston transport infratuzilmasining rivojlanishi: muammolar va echimlar". Samarqand: Samarqand davlat universiteti.
4. Abdullayev, M. (2018). "O'zbekiston transport tizimining hududiy xususiyatlari". Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
5. Ismoilov, N. (2022). "Transport sohasidagi innovatsiyalar va O'zbekiston tajribasi". Toshkent: O'zbekiston Innovatsion rivojlanish vazirligi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

6. Yusupov, A. (2020). "O'zbekiston transport tizimining iqtisodiy samaradorligi". Nukus: Qoraqalpog'iston davlat universiteti.
7. Qodirov, S. (2021). "Havo transporti va O'zbekiston: rivojlanish istiqbollari". Toshkent: O'zbekiston havo yo'llari.
8. Rahmonov, F. (2019). "O'zbekiston temir yo'l transporti: tarix va kelajak". Andijon: Andijon davlat universiteti.

